

Politički sistem SFRJ

Uvodnik: Natuknice uz »Kritičku analizu funkcioniranja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja«

Predložena *Kritička analiza funkcioniranja političkog sistema socijalističkog samoupravljanja* predstavlja akt političke volje. U njoj je određena politička volja našla svoj izraz. Znanstvena analiza predloženoga literarnog izraza političke volje ne može zamijeniti proces njezina političkog oblikovanja, jer se političko obrazlaganje volje razlikuje od znanstvene argumentacije, kao i od znanstvenog, istraživačkog odnosa prema socijalnoj i političkoj zbilji. Ne stoji, dakle, prigovor da *Kritička analiza* . . . nije znanstveno utemeljena, ali joj zato treba prigovoriti da nije percipirala političke i društvene konsekvencije modernih istraživačkih znanosti, da je potcijenila njihovu društvenu i političku težinu. U tom su smislu autori *Kritičke analize* . . . propustili priliku da se suvremeno odrede prema znanstvenoj djelatnosti i njezinim društvenim nosiocima, koji nipošto ne predstavljaju zanemarivu političku snagu. Taj se propust najjasnije očituje u paušalnom smještanju znanosti i tehnike u oblast ekonomije i proizvodnje, kao da znanstvena i tehnička djelatnost nemaju nikakva utjecaja na političku djelatnost i kao da se problemi naše političke zbilje mogu rješavati bez sudjelovanja društvenih nosilaca znanstvene i tehničke djelatnosti. Društveni predstavnici, znanstvene i tehničke djelatnosti imaju nedvojbeno svoje viđenje i svoju alokaciju mjesta u političkom sistemu, koju treba novelirati u skladu s potrebama razvoja tih djelatnosti. Valja se čuvati scijentističke, ekspertokratske i tehnokratske depolitizacije života kao programa, ali taj strah ne smije prerasti u političko sljepilo za zbiljske potencijale znanstvenog uma. Taj um sadrži, naime, takve mogućnosti razvoja da ga nije moguće instrumentalizirati kao puklo poslušno sredstvo ekonomskog interesa i čiste političke volje za moć uz asistenciju znanosti. Anakronistički instrumentalni odnos prema znanosti, tehničari, ali i prema kulturi, obrazovanju i javnim komunikacijama, predstavlja svakako jednu od dalekosežnih i ključnih slabosti *Kritičke analize* . . . u predloženom obliku.

Kritička analiza . . . je složen i razrađen dokument. Stručnjaci za ustavno pravo zacijelo bi ga u imanentnim i komparativnim ekspertizama mogli lako reducirati na njegove historijske uzore i istovremeno objasniti predmet političke volje koja je u predloženim formulacijama izrazila svoj posebni interes i odredila proceduru kako da ga zadovolji. Da li je s tog stajališta posebne političke volje *Kritička analiza* . . . uspjela izraziti i općenitu društvenu volju, tj. da li se uspjela uzdignuti nad egoističke porive posebnih interesa nosilaca ustavotvorne inicijative, može ostati otvoreno pitanje političke debate, jer, naposljetku, drukčije i ne može biti u sistemu proceduralne samoupravne demokracije. Mnogo je važnije pitanje, koje pogađa i samu posebnu volju i interes autora, da li *Kritička analiza* . . . ispravno percipira zbiljska pitanja koja traže političko i institucionalno rješenje. Postoji uvijek opasnost da se zbiljski i politički problemi uopće ne uoče, da se, uočeni, krivo procijene, a zatim i neadekvatno institucionaliziraju. Koncentriranje političke rasprave na zatvoreni

tekst *Kritičke analize*. . . može odvratiti pažnju od onih zbiljskih *ideoloških*, *privrednih* i *političkih procesa* koji generiraju krizu sistema i koji traže svoje političko razrješenje kako zajednica ne bi bila ugrožena sukobima koji se više ne bi mogli politički razriješiti. *Kritičku analizu*. . . treba čitati uvijek u odnosu prema živoj društvenoj i političkoj zbilji, jer sam tekst analize već je jedna interpretacija zbilje u kojoj zbilja ne mora biti adekvatno reprezentirana, da pače, s obzirom na tendencije razvoja ona može biti neadekvatno interpretirana, i to do te mjere da ugrožava političke interese čak i onih političkih snaga koje predstavlja.

Po prirodi stvari postoje tri vrste kritičkih primjedbi na tekst *Kritičke analize*. . . : *doktrinarne*, *političke* i *ekonomske*. Ukoliko jugoslavenska federacija nije niti želi biti država izvedena iz jednog apstraktnog ideološkog načela, ni čista politička država nasuprot nezavisnoj privredi, ali ni čista ekonomska država udruženih privrednih subjekata, to ova tri momenta moraju podjednako sudjelovati u oblikovanju državnih institucija. Konsenzualno usuglašavanje ovih triju momenata jedinstvenoga životnog sindroma jedini je put demokratskog jačanja naše federacije. Navedeni momenti jedinstvenoga životnog sindroma hipertrofiraju u diskusijama u međusobno suprotstavljene cjelovite državne doktrine, u alternativne državne koncepcije i to pridonosi oštini rasprava, jer moderni se život odupire ovim jednostranostima, budući da se po logici svoje strukture ne može jednostrano politički, ekonomski ili doktrinarno konstituirati. S tog stajališta, posebne teškoće naše situacije ne proizlaze otuda što živimo u federaciji različitih naroda, već otuda što teško nalazimo put uravnoteženom odnosu političkih, doktrinarnih i ekonomskih oblika modernog života koji se u svim navedenim segmentima znanstveno-tehnički reproducira. Takve teškoće i zahtjev za njihovim konsenzualnim, a ne jednostranim, sektorsko interesnim razrješenjem imaju i druge moderne države, bez obzira na to jesu li to države jednog ili više naroda.

U nastavku objavljujemo dio redigiranih priloga sa znanstvenog skupa koji su na Zagrebačkom sveučilištu zajednički inicirali i organizirali Ekonomski fakultet, Pravni fakultet i Fakultet političkih nauka.

Editorial: Remarks Concerning the Critical Analysis of the Functioning of the Political System of Socialist Self-Management

The *Critical Analysis of the Functioning of the Political System of Socialist Self-Management* is the act of a political will. A scientific analysis of it cannot be a substitute for its own political wording, because a political exposition differs from scientific explication and from research into social and political states of fact. It is not true that the *Critical Analysis* . . . has no scientific foundation, but it is open to the objection that it has neglected the political and social consequences issuing from the existence of modern research and has underestimated the social and political impact of science. In that sense, the authors of the *Critical Analysis* have failed to take a modern stand towards scientific activity and towards that part of society which concerns itself with this activity directly and which is not a negligible political force. This neglect can be clearly observed in the fact that science and technology have been relegated to the area of economy and production, as well as in the fact that they have no influence on our political practice. Representatives of science, and technology in the organs of society have undoubtedly their place in the political system, and their position has to be reconsidered in accordance with the requirements of scientific and technological development. We have to be weary of any possible program aiming at depoliticizing life through a rule of scientists, experts, and technocrats, but this caution must not take the form of political blindness for the genuine potential of the scientific mind. This mind, namely, implies such possibilities of development that it is impossible to utilize it as a mere obedient means of economic interest and pure political will to power. An anachronistic pragmatic attitude that considers not only science and technology, but also culture, education, and public communication as instruments, is certainly one of the far-reaching and central weaknesses of the *Critical Analysis* . . . in the form in which it has been published.

The *Critical Analysis* is a complex and elaborate document. In their immanent and comparative analyses specialists in constitutional law could no doubt easily reduce it to its historical models and at the same time explain the object of the political will that has expressed its particular interest in the formulations suggested and has determined the procedure necessary to satisfy that interest. Whether the *Critical Analysis* . . . has succeeded in expressing the general will of society too, i. e. whether it has succeeded in transcending the egoistic impulses of the particular interests of those who have initiated this constitution-forming action, can remain open to political debate, for, after all, in a system of self-managing democratic procedure it cannot be different. It is a much more important question, one affecting the special will and the authors' interest itself, whether the *Critical Analysis* correctly perceives the problems which genuinely require a political and institutional solution. There is always a danger that genuine and political problems do not get perceived, or if they do, that they get wrongly estimated and then receive an inadequate institutional treatment. To concentrate the political debate on the text itself of the *Critical Analysis* may turn the attention away from genuine

ideological, economic and political processes that generate the crisis of the system and that require a political solution so as to relieve the community from the danger of conflicts that could later not be solved by political means. The *Critical Analysis* . . . should always be read against the background of the existing social and political reality because the text of the analysis is by itself an interpretation of reality, one in which reality might perhaps not be adequately presented, indeed, in which the growing tendencies might be inadequately treated, to a degree in which the political interests and the very political forces which it represents might be imperilled.

In the nature of things there are three types of critical remark concerning the text of the *Critical Analysis* . . . : *doctrinaire*, *political* and *economic* ones. If the Yugoslav federation does not wish to be a state deduced from an abstract ideological principle, or a purely political state face to face with an independent economy, or again a purely economic state of associated economic subjects, then these three moments must be present in the shaping of the state in an equal measure. A consensual coordination of these three moments of a unique living syndrome is the only way towards a democratic strengthening of our federation. In discussion, however, each of them gets exaggerated and grows into a self-standing state doctrine conflicting with the other two. This heats up the debate because modern life resists oneness of any sort. The logic of its structure does not allow it to be constituted in a one-sided way, whether in the political, economic, or doctrinaire sense. In that perspective, the special difficulties of our situation do not issue from the fact that we live in a federation of different nations, but that we have difficulty in finding a balance between political, doctrinaire, and economic aspects of modern life which are being constantly reproduced by scientific and technological means. Other modern states too, irrespectively of whether they are states of one or of several nations, suffer from analogous difficulties, and must solve them by consensus, rather than in a one-sided manner, in accordance with partial interests only.

What follows is a selection of statements made at a scientific meeting in the University of Zagreb, organized by the faculties of Economics, Law, and Political Science.

Davor Rodin